

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes számára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

Válasz Eröss Lajos úrnak.*

Sokkal mélyebb tisztelettel és becsüléssel viseltetem lelkészi testületünk s közelebbiről a tiszántúli kerület papsága iránt, melynek magam is tagja voltam s melyből többeket van szerencsém személyesen is ismerni, semhogy hallgatással mellőzhessem nagytsit. Eröss úrnak kifakadásait, melyekkel illetett s a melyekre — véleményem szerint — okot nem szolgálattam.

Mindig vallottam s vallom ma is, hogy papságunk általában hivatása magaslatán áll, valamint vallottam s vallom ma is, hogy azért vannak kivételek, mint minden általános ítélet alól, úgy a fentebbi alól is.

Közelebb térve az inkriminált és felfúvott nyilatkozathoz, két tényt kell említenem. Egyik a Szatmár vidéki lelkészek irodalmi köre, mely tudományos és gyakorlati munkára egyesíti tagjait, sajtó-organumot létesített és tartott fenn, irodalmi műveket segített napvilágra. A másik az, hogy a szektáskodás azon vidéken is tett kísérletei dacára, egyházunkat még ott nem sértette. Nem tudom, hogy a két tényt mennyiben tudja Eröss úr czáfolni.

Már most, tekintettel arra, hogy én a lelkészek privát önművelési munkásságát, a gyülekezetekben kifejtett lelkipásztori gondozását még eddig kétségbe nem vontam, habár itt-ott ez utóbbit hiányosnak tartom: kérdem Eröss úrtól, hogy az alföldi nagy egyházak lelkészei — a békés-bánáti vallásos iratokat terjesztő társaságtól eltekintve, a mi egészen más természetű is — mutatnak-e fel hasonló irodalmi s kulturális jelenségeket, mint a szatmárvidéki lelkészség? Továbbá azt is kérdem: vajjon a

szektárius invazió és a lelkipásztori gondozás között absolut semmi összefüggés nincs-e, avagy talán igenis lehet valami relatiót megállapítani e téren. Ezúttal nem kívánok reflektálni a materiális eszközöknek mennyiségére, mely mindkét helyen, mindkét ügyben segítségökre áll az illetőknek.

Ha én a szatmárvidéki lelkészek működését, mint a minimális színvonalat állítottam volna oda: Eröss úr kifakadásainak jogos voltát is elismerném; de erről egy szót sem szólottam, hanem egyszerűen konstatáltam azon tényt, hogy én ott több életet látok, mint itt; konstatáltam a nélkül, hogy absolut szempontból oly következtetéseket vontam volna, mint a minőket Eröss úr nekem imputál.

Különben most már Eröss úron a sor, hogy engem megczáfoljon, a mivel bizonyára többre megy, mintha egyházi lapba alig illő kifejezésekre ragadtatja magát. Mert, engedjen meg Eröss úr, az az „irodalmi útonállás“, a mire czélozni méltóztat, a „Debreczeni Prot. Lap“ hasábjain új szó és új irányt inaugurál az egyházi sajtó modorában.

Azonban, ha már velem foglalkozni szíves volt, engedje meg nekem is azt, hogy egy pár szót elmondjak.

Az u. n. belmissió és evangelizáció dolgában egy párszor felszólaltam én is, nem azért, hogy nőjek, hanem azért, a miért a nagytsiteletű úr. Czikkeim tárgyilagosságát bátor vagyok a nagytsiteletűségedéi mellé állítani s azt hiszem, hogy azokban nem lesz több szenvedély és személyeskedés, mint ezekben. Épen ezen meggyőződésemenél fogva, nyugodtan mellőzők mindent, a miben reám, koromra, törpeségemre, nevemre, vakmerőségemre, skriptilláimra czélozni méltóztat; elhallgatom a kegyesen adományozott „irodalmi útonálló“ nevet is; csak arra kérem,

* A méltányosságnak akarunk eleget tenni, midőn Pokoly úr e „Válasz“-át közöljük. H. szerk.

hogy saját gondolatait ne imputálja nekem és ha méltónak találja jövőre, hogy velem is foglalkozzék, tegye azt ne a szenvedélyes, hanem a higgadt ellenfél objektivitásával, hogy még összecsapásunkból is a köznek legyen haszna.

Pokoly József.

Rövid megjegyzések

Pokoly úr fenti nyilatkozatára.

Ime, szeretett lelkésztársaim, a mit előre megmondottam! Kedvetlenül foglalkozom ezzel a dologgal, mert tenni valóm különben is van elég; de mégis ismételnem kell, hogy egy idő óta divatba jött a lelkészeket a sajtó útján kisebbiteni s úgy egyéni, mint hivatalos és társadalmi kötelességeink hű teljesítésében gyökeredző önérzetünket méltatlanul és nyilvánosság előtt bántalmazni. És ha talán a sokféle erkölcsi arculverések között végre sorainkból valaki feljajdul: no annak ugyan van mit hallania!

Ezt én jól tudtam s előre meg is mondtam. De a ki felőle még eddig kétségben volt, íme, most láthatja, olvashatja és meg is ítélni.

A mint tudjuk: a kolozsvári theol. fakultás egyik ifju s máskülönben jóra való tanára, Pokoly úr a „Debreczeni Prot. Lap” 24-ik számában szóról-szóra ezt írta: „*Szatmár vidékének szegény sorsú lelkészei mennyivel több munkát végeznek akár önművelődésök, akár a gyülekezet körében, mint*

számos alföldi nagy egyház lelkészei.” Én ezeket az egész vidék lelkészi karát illető kemény szavakat visszautasítottam s figyelmeztettem lelkésztársaimat, hogy magunk őrkdjünk a magunk becsülete felett, mert mások azt meg nem védelmezik.

Erre a visszautasításra felel a fentiekben Pokoly úr.

Hát én elhiszem azt, hogy Pokoly urra nézve sokkal kényelmesebb lett volna, ha, mint máskor tevénk, úgy most is némán hallgatunk s bele nyugszunk abba, hogy újabb felfogás szerint némely fiatal embernél az a tanári katedrára való megválasztásról szóló jegyzőkönyv egyszersmind szabadalom levél a lelkészek bántalmazására; dehát vajjon Pokoly úr ki a jó ízlésre oly sokat ad s a külföldi egyházi és tudományos sajtó termékeit s azoknak formai integritását is kétségtelenül jól ismeri, széles e világon ehhez hasonló jelenséget látott már valahol? Én nem láttam sehol s a legujabb időkig nálunk is ismeretlen volt. Viták ugyan voltak minden korban, lesznek s szükség, hogy legyenek a jövőben is, ámde egészen ártatlan emberek, annyival inkább testületek *gyanusítása* ezek reputációjának megharczolása: ezt a mi apáink nem ismerték s hiszem: nem fogják ismerni a mi unokáink sem; kik voltak hát azok, a kik ezt a hibát az egyházi sajtó terén nálunk meghonosították?

Mi lelkipásztorok teljességgel nem; mert a

✠ TÁRCZA. ✠

„Ments ki, uram, engemet!”

— Bibliamagyarázataimból. —

Lukács XIV: 16—24.

E példázatban Jézus azokat az okokat tünteti fel, a melyek miatt a zsidók nem fogadták el azokat a lelki jókat, a melyeket akart nekik Isten adni „*az Isten országában*”. Semmi egyébhez sem volt érzékük és vágyódásuk, mint a földi dolgok iránt. Arra gondoltak tehát csupán, hogy nyerhetnek minél nagyobb *világi gazdagságot*, hogy emelkedhetnek mások felibe *tekintélyükkel* s hogy elégíthetik ki *élvezet-vágyaikat*. Minthogy pedig mindezeket az ilyen természetű előnyöket és gyönyöröket, a szegény, megvetetett Jézustól nem várhatták, azért nem is akartak megjelenni a vendégségen, a melyet Isten nekik a Jézus által készített.

Mintha csak a *mai embereket* látnám a zsidók viselkedésében! A mai embereket *vágyaikkal, törekvéseikkel, életfeladatuk hajszolásával*. A mai embereket szellemükben, esztelenségükben, könnyelműségükben és szégyenletes hálátlanságukban . . .

Ime, az Isten iránt való hála kötelessége, a becsületes szív parancsa diktálja épen nekünk, hogy *akkor* szeressük, akkor imádjuk legjobban Istent, mikor legjobban áld, mikor áldásaival halmoz el s akkor marad-

junk legközelebb ő hozzá és akkor kérjük legforróbb imádsággal segélyét, megszentelő jelenlétét, a mikor életünknek egy-egy elhatározó, egész sorsunk, üdvünk vagy boldogtalanságunk felett döntő fordulóponthoz jutottunk el, — s mi futunk előle s *nem szégyeljük* kimondani azt a hálátlan, saját magunkra nézve is esztelen menetetető szót: „*Ments ki, uram, engemet!*”

„*Ments ki, uram, engemet!*” . . . Fájdalmas könyeket kell úgy-e gyorsan, halaszthatatlanul letörölned?! Gyermeked sirnak odahaza egy falat kenyérért és a szerencse oly ritkán tekint be éhező családod körébe, hogy ha most Isten imáadásával, itt e szent helyen, elszalasztod a kedvező órát, a mely verejtéked mellett meghozza talán a régóta várt falat kenyeret, soha sem tér többé vissza az? . . . Vagy ott kell ülnöd haldokló házas társad, gyermeked, atyád vagy anyád betegágya mellett, a kik felett már ott lebeg a halálnak fekete szárnya, megfagyasztó lehellete s te még egyszer akarod érezni szívöknek utolsó dobbanását, hallani égbe szálló lelkök búcsúszavát, hogy aztán megtehesd azt az utolsó, irtóztató kötelességet is szeretteid iránt, hogy kebledről dőljenek a koporsó vánkosára s te fogd be a hosszú álomra szemüket, a melynek lezáródásával boldogságod ege borult el!?

Ah! dehogy, hiszen ez Isten imádás, neki is tetsző áldozat lenne! . . .

„*Szántóföldet vettem és ki kell mennem, hogy azt meglássam . . . Ezért ments meg engemet!*”

mi sorsunk és kenyerünk még eddig mindig csak a türelem volt s rajtam kívül egyedül Szász Gerő, az erdélyi egyházkerület főjegyzője, szólalt fel ellene, *illetőleg épen a Pokoly úr igazságtalan insinatioja ellen.*

A mi különben magát a dolgot illeti, a felállított csapdába belemenni magamban éppen semmi kedvet nem érzek. Sejtettem én azt előre s jeleztem is, hogy ennek az így felállított vádnak tulajdonképpen mi czélja lehet! Ugyanazért bármennyire szeretné is Pokoly úr, összehasonlításokat a szatmárvidéki és alföldi lelkészek ügybuzgósága s kulturális munkássága között nem teszek. Fájdalom! megtette azt már ön, tisztelt tanár úr és mondhatom, okozott bennünk sok keserőséget s méltó felháborodást; a mit méltányolni talán ön csak akkor tudna, ha egyik-másik volt tanítványa relatioja folytán mi is parallelát vonnánk az ön munkássága s más, általunk kegyelettel tisztelt tanár kollegája munkája között s ítéletünket, mint ön tevő a magáéval, kidobnánk a világ piaczára.

Én a viszonyokat jól ismerem s jó lélekkel mondhatom: egyik, mint másik vidék lelkészi kara végzi a maga kötelességét sokszor még akkor is, ha egészségét áldozza fel és akkor is ha annak terheit téli kabátja árán kénytelen megváltani. Mert én nemcsak hogy alföldi lelkész vagyok, hanem voltam papja éppen az erdélyi egyházkerületnek is s bár arról nincs tudomásom, hogy pár évvel ezelőtt a geszti

pap mennyit tett, felteszem róla a legjobbat s vaktában el nem ítélem.

Hogy a sektárius mozgalmak itt az alföldi gyülekezetekben szélesebb hullámokat vernek mint Szatmár vidékén? Ennek a többek között van egy olyan egyszerű oka, a melyet éppen tanár-ember méltányolhat legjobban. Legyen meggyőződve a tisztelt tanár úr a felől, hogy ha azon a fakultáson majd valamikor (bár a lelkészek és theologusok apadásának némi részben okai az efféle támadások is!) 500 — ötszáz hallgatója lesz, magát a végsummát tekintve kétségtelenül nagyobb lesz a *bukottak* száma is mint ma, a mikor talán csak 50-nek praelegál. Hiszen, hogy még egy dolgot felemlítsek, tudjuk jól, hogy hazánkban a legelső baptista templom Budapesten épült meg; de vajjon helyes és igazságos volna-e ezért azokat a budapesti lelkészeket vádolni s ügybuzgóság tekintetében valamelyik erdélyi kisebb gyülekezet lelkészének utánna tenni, csak azért, mert ez utóbb említet helyen még eddig talán egyetlenegy baptista sem akadt!? Ne kommoráljunk hát ennél a kérdésnél, mert Pokoly úr kifejezését használva, ezt is fel lehetne „fúvni“. Különben pedig sziveskedjék tudomásul venni, hogy az én felszólalásom nem a — mint méltóztatik mondani — a dolog „felfúvása“, hanem csak annak a jele, hogy az önérzet nem halt még ki mi belőlünk sem s munkánk becsét felfogni tudjuk, akarjuk is.

De hát mond csak: voltaképpen *miért is meintsen meg téged az Ur?* a miért hivatató szavának nem engedelmességed? a miért elfordulsz tőle?! . . . Hát nem látod e nyilatkozatodból *szivednek, lelkednek egész riútságát, az iszonyú hálátlanságot, a mely ellened kiált?! . . .* Oh, hát míg rosszul folytak dolgaid; míg könnyhullatás volt kenyered éjjel-nappal; míg üldöztek a szegénységnek rémei: a kínzó gondok és a meg-megújuló nélkülözés; míg szegényes, koldus ruhadarabok, a nyomor, a megtépett élet e jelképei fedezték testedet, oh addig — úgy-e — *volt miért imádkozni az Urhoz;* volt miért vigaszt keresni szent házban: *de most,* a mikor nemcsak mindennapi kenyered van magadnak és tieidnek; a mikor Isten áldása szerencsével megnőtt kezeid között; a mikor megszorította javaidat; a mikor, magad mondod, hogy *„szántóföldet vettem“:* most már nem kell többé újabb kegyelme, nem az, hogy fényes asztalához akar ültetni és ahoz hivatog; most már ily rútt hálátlansággal fizetsz, vakmerően kihíván magad ellen azt az isteni igazságszolgáltatást, a melylyel az életben minden lépten-nyomon találkozol; azt, hogy *ő az istentelent megrontja az ő gazdagságában; azt, hogy holnap újra koldus és földönfutó lehetsz;* azt, hogy neked is szól a szörnyű elutasítás: *„Bizony mondom tinéktek, hogy egy is a hivatalosok közül meg nem kóstolja az én vacsorámat“.* (24. v.)

Bizonyára nem az a *másik* hivatalos sem, a ki ezzel utasítja vissza az Ur hivatató szavát: *„Őt iga*

barmot vettem és elmegyek, hogy azokat megpróbáljam.“ (19. vers.)

Én Istenem! mennyi ember szájából hallok naponta a nyugtalanságot és panaszt, hogy a gazdálkodáshoz is szerencse és Istennek áldása kell! Sokszor hasztalan, természetlenül issza be a föld véres verejtékeinket, a melyeket a nehéz munka sajtol arcainkra; tövis és bogács, kétségbeejtő pusztaság terül el a téren, a melyeket reményvel szántottunk fel s a hova drága magot hintettünk el . . . Néha már édes számítással állunk meg a rengő kalászkok előtt, a gyümölcstől földre húzott fák koronája alatt s csak egy rövid óra kell hozzá, hogy irtózatossá pusztulás terül el szemeink előtt; hogy *eltörök kezünkben a kenyérnek botja,* azt a siralmas leczkét adván számunkra, a mit már előbb is meg lehetett és meg kellett volna tanulnunk: *„Sem a ki plántál, sem a ki öntöz, egyedül Isten az, ki előmenetelt ad!“* S ez az ember és ő utána sok más mégis elfordul Isten elől; igavonó állatainak, gazdasági berendezkedésének erejét próbálja meg, hogy előre tájékoztassa magát a felől, hogy mit sajtolhat ki a maga erejével attól a földtől, a mely a legtöbb esetben hálásabb ugyan, mint az emberi szív, mert kenyeret ad, virágot hajt a ráfordított munkáért, de hát maga is Isten lelkének ereje alatt áll s ha egyszer ez a lélek megmozdul és *„megveri a földet iszonyú hatalmával, nyomban pusztasággá válik az!“* . . . Megnyugvás, lemondás, a nélkülözésnek, az újra kezdendő munkának bátorsága és reménysége,

A mi különösen csekélységemet illeti: nekem úgy tetszik, hogy leczkét sem az irmodorra, sem semmi másra nézve senkitől sem kértem; de önöktől legkevésbé volnék hajlandó elfogadni. Hiszen különös is az, hogy p. o. ön kiméletlenül megsért egész testületet s a mikor eljárása igazságtalan voltára figyelmeztetve van: Még ön adja a megsértettet! Egyébként ismerem én már jól azt a bizonyos stylust; ismeri más lelkészársam; is mert csak néhány napja, hogy egyik kollegám a „Kis Tükör“ valamelyik júniusi számát hozzám azzal a figyelmeztetéssel küldte meg, hogy tekintsem át a vezércikkét. Áttekintettem s tetszik tudni mit találtam benne? azt, hogy a vezércikk írója csekélységemet, — bár a nevet elhallgatva — „tudományos rókának“ nevezte. S miért? Azért a néhány igazán tárgyilagos cikkért, melyet a „Debr. Prot. Lap.“ legközelebbi számában közrebocsátottam. No, ez aztán egyházi lapba illő s a nép építésére szánt magas röptű kenetes stylus! Hanem az az egy bizonyos, hogy ennek az irmodornak az „inaugurálásáról“ ma már nem beszélhetünk; sokkal inkább meghonosításáról; így ezen a tenoron megy ez már nagy idő óta; most én, majd Ferenczy, majd ismét a 3-ik 10-ik 126. lelkészársam kapja ki a magáét.

Ugyanazért kérve-kérem önt és ha vannak, társait: hagyjanak fel ezzel a szokással s bár én úgy gondolom, hogy olyan formán szoktam

írni rendesen, hogy írásomból valami kicsinyke kis tanuság, ha nem csorran, legalább mindig cseppenjen: ezennel kijelentem, hogy én, sem önnel sem mással *provokálás nélkül* soha nem foglalkozom; de a ki státusomat méltatlanul megbántja, az engemet ezután is mindig szemközt fog találni.

Különösen pedig ön Nagytiszteletű Pokoly úr fogadjon el tőlem egy jó tanácsot. Nem vagyok ugyan theol. professor s tanítani sem akarok, de önnél valamivel mégis idősebb vagyok s az élet sok olyanra megtanított, a mit haszonnal lehet értékesíteni. Ha már, a mint tudjuk, éppen ön volt az egyik tényező abban, hogy az erdélyi egyházkerület kebelében annyira szükséges béke felzavartassék s áldástalan visszavonás düljön ott, hol minden ember munkájára égető szükség volna: elégedjék meg ezzel a herosztratesi dícsőséggel s ne akarja az üszköt mi közibünk is átaldobni. Kereshet ön s keressen is magának más munkateret, hol ügybuzgósága kétségtelenül nem fog annyit ártani, mint a mennyit eddigelé ártott szereplése úgy az erdélyi, mint a tiszántúli kerületben! Ez hasznosabb lesz minden személyeskedésnél.

Eröss Lajos,

ev. ref. lelkész.

azok a lelki kincsek kellenének *ilyenkor* ennek a szegény csalódott emberi szívnek, a melyet dúsan felterített asztalához már régebben hívogatót az Ur, de a mely meghívást elutasítottál s a mely meghívást újra nem fog egy elbizakodott emberi szívre se kényszeríteni, ezt mondván neked is: „*Bizony, mondom néktek, hogy egy is a hivatalos férfiak közül nem kóstolja meg az én vacsorámat!*“

Bizonyára nem az a harmadik sem, a ki ezzel utasítja vissza az Urnak hívogató szavát: „*Feleségemet hoztam és azért nem mehetek!*“ . . .

Oh, ez a szegény, boldogtalan, örömeiben megvakult és szíve heves vérének hullámainál elragadt ember, már nem is kéri, mint az előbbi kettő: „*Kérlek tégedet, ments meg engemet!*“

Annyira természetesnek találja a hálátlanságot; annyira szükségét látja, hogy magában, hogy Isten nélkül maradjon, hogy egyszerűen, határozottan kijelenti: „*Feleségemet hoztam, azért nem mehetek!*“

Feleségedért, szíved másik feléért, életed megtalált kincseért és boldogságáért, *azért fordulsz el Istentől, azért nem jöhetsz ide imádni őt, mert egy erkölcsi szövetséget kötöttél, a mely hivatásánál, céljainál és kötelességeinél fogva Istennek temploma??!*

Boldogtalan! magad sem tudod, hogy mit beszélsz; magad sem tudod, hogy miként rakod saját házadban a fészket a mérges kigyóknak s milyen irtózatot készítesz magad számára; ha a családi életet *így kezded*, ha *épen itt* akarsz Isten nélkül maradni . . . Itt, a hol, a mint

nem magadnak és nem magadért lehet és kell élned, úgy nem is csak magadért, hanem azokért is kell számolnod Isten ítélőszéke előtt, a kiket neked adott az Ur!

Lásd: még a különben tiszta és szabados öröm is bűnné, útalattá válik ez életkörben, ha a test és a vér kiűzik innen a lélek, a szeretet tiszta angyalait; lásd: el sem tudom képzelni, hogyan bírja meg lelked a szülei szív nagy terheit, édes gondját, nehéz kötelességeit, nem ritkán gyötrő aggodalmait, örök áldozatait?! Hogyan *Isten nélkül*, az ő jelenléte és segedelve nélkül; mikor ez a családi élet egy kicsi, boldog sziget, de a melyet a nagy élet tengerének ezer hullámai verdesnek meg; de a melynek égboltján csak egy rövid nap alatt is, ezer alakú felhő jelenik meg . . . Bekopogtathatnak a nélkülözés, a csalódás, a betegség, a halál kísértő követői . . . Oh, nem lehet mindezeket az olyan házastársaknak és szülőknek elbírniook, a kik Isten nélkül indultak el; a kik Isten nélkül építették házukat s utójára kétségbeesve kell látniook, hogy mint temeti el annak romja maguknak is, övéiknek is életboldogságát s mint írja Isten büntető újja tanulságul az ilyen családi tűzhely romjaira amaz ítéletét: „*Egy is a hivatalosok közül nem kóstolja meg az én vacsorámat!*“ . . .

Az Ur folyvást hívogat különféle módon. Ne utasítsuk azt vissza könnyelműen. Késő bánat a vége ennek rendesen. Amen.

Mitrovics Gyula.

TANÜGY.

Válasz Kérészy Barnának.

A Debr. Prot. Lap. 29. számában „Kóros jelenség“ czim alatt megjelent cikkemre Kérészy Barna úr a Sárospataki Lapok 31. számában felel. A felelet a tárgyilagosságnak még a színezetét is nélkülözi s így alkalmatlan arra, hogy vele vitatkozásba bocsátkozzam; ezt nem is teszem, csak néhány megjegyzésre szorítok az igazság érdekében.

1. Hogy szóba áll-e velem K. úr, avagy nem, legkevésbé sem tartozik rám. Azért én mindenkor el fogom mondani az észrevételeimet, mikor meggyőződésem szerint annak szükségét látom. Állításaimért, melyeket megfontolva nyilvánosságra bocsátok, mindenkor elvállalom a felelősséget s épen nem ijedek meg, ha valaki, mint Kérészy úr, okok helyett gorombaságokkal igyekszik az igazság nyílt és egyenes kimondásától eltéríteni.

2. Hogy cikkemet nem a Sárospataki Lapokban adtam ki, annak egyszerű oka van, a mit K. B. úr épen olyan jól tud, mint én. A S. L. t. i. ma már nem független közlöny. Hogy ez így van, mutatja az a hatalmas dorgatorium, a melyet az egyházkerület végzéséből ciceronyomással kellett közzé tennie nem régen saját maga ellen. Világos azért, hogy egy olyan lap, melynek egy merészebb felszólalásáért ilyeneket kell elviselnie nem igen hajlandó az igazgató tanács eljárásának tartózkodás nélküli kritikáját közölni.

3. Azt mondja K. B., hogy az irodalmi tisztességgel ellenkező eljárás volt tőlem, mikor cikkemet ál név alatt adtam ki. Erre először is azt mondom, hogy irodalmi tisztességet sokkal kiválóbb izlésű emberektől tanultam, mint ő. Irodalmunk aranykorának legelső theoretikusai azt az elvet vallják, hogy a kritika legyen az elvek s ne a személyek küzdelme. A kritikában nem az a fődolog, hogy *ki* írta, hanem az, hogy *mi* van benne megírva. Ha csakugyan annyi gonoszság van valamely cikkben, mint amennyit K. B. úr rám fog, annak is van orvassága. A rágalmazásért, becsületsértésért kérdőre lehet vonni a névtelen cikkkezőt is. Elhíheti K. B. úr, hogy van olyan ember is, aki az ügyért küzd s nem azért ír cikkeket, hogy a nevét alá biggyeszthesse. A közönségre meg végképpen nem tartozik, kik a vitatkozók; csak az, hogy mimódon vitatkoznak; érvekké, vagy gorombaságokkal. Épen ezért nevemet ezután sem akarom a vitába belevonni; mert én nem egyénekké, hanem a közügygyel foglalkozom s az merő véletlenség, hogy a közügynek egyik megtámadóját ezúttal Kérészy Barnának hívják.

4. Én azt állítottam, hogy az igazgató tanács vezetése alatt álló főgymnasium tanártestületét a Kérészy úr *Véleményének „közrebocsátásával“* súlyosan kompromittálta. Ezt az állítást K. B. úr meg sem próbálja czáfolni, mert az egyszerűen lehetetlen. A tényeket elcsavarni nem lehet. Az pedig tény, hogy az igazgató tanács, egy tagja útján, világgá bocsátotta, hogy a pataki gymn. tanárkar nem tud elbírálni egy I. osztályba való magyar grammatikát s mikor ezt ország-világnak tudtára adja, egyszersmind alaposan meg is leckézteti. No, ha ez se kompromittálás; ha ez sem arczülverése egy tiszteletre méltó szaktestületnek, akkor semmivel sem lehet kompromittálni senkit.

A nyilvánosság előtt való ez a meghurcolás kompromittálás volna még akkor is, ha az igazgató tanácsos úrnak teljesen igaza volna. Akkor is a *falakon*

belől kellene az ilyet elintézni, az iskola jó híre érdekében. De kétszeres kompromittálás akkor, mikor egy olyan könyvről van szó, a melyet az ország legelső nyelvészei és paedagogusai jónak tartanak de a melyet Kérészy úr meg sem értett.

5. Arra az okoskodásra, hogy hát hiszen a tanári kar jelenlévő tagjai nem szólaltak fel az igazgató tanács eljárása ellen, pedig, ha abban sérelmet láttak volna, azt okvetlenül megtették volna, erre, engedjen meg, nem válaszolhatok. Nem pedig először azért, mert ez a válasz az egész megsértett tanárkar részéről még nem múlta idejét; de nem válaszolok azért sem, mert ennek magyarázata találgatásokra adna okot, ebbe pedig nem akarok a Kérészy úr kedvéért belemenni. Nem akarok annak a hibának ellenkezőjébe esni, a mit K. B. úr elkövet, mikor hizelkedő bókokat mond azoknak a férfiaknak, akiket, mint a tanárkar összeségének tagjait nyilvánvalóan meghurcolt.

6. Engedje el nekem azt K. B. úr, hogy én őt, mint igazgató tanácsost, arra tanítsam meg, mit kell tennie, hogy ténykedése szakdolgozba való belekontárkodás ne legyen. Azt szívesen megmondom, ha szükség van rá, mit nem kell tennie, a többit az ő sapientijára bízom. Csak azt kérdelem tőle, nem tekintené-e ő szakdolgoiba való belekontárkodásnak, ha valamelyik világi tanácsbíró eltítaná valamelyik általa kedvelt imakönyv használatát? Pedig ő nem is *szaktestület, csak szakember.*

7. De K. B. úr leginkább azon érzékenykedik, hogy én cikkemben az ő *személyét* akartam pellengérré állítani. Igen csalódik Kérészy úr, ha ezt hiszi. Én nekem az ő személyéhez semmi közöm mindaddig, míg az igazgató tanács az ő véleményével szolidráisnak vallja magát. Az én szememben ő *csak* igazgató tanácsos, a felettes hatóságnak egy tagja s eljárását csakis ilyen szempontból vettem bírálat alá. A mi személyét illeti, engem az nem érdekel, csak annyiban, hogy ő egy tanártestületnek felettes közege s e tanártestületet igazgatótanul megtámadván, praecedens adott egy semmiképen meg nem engedhető eljárásra. A mit mint ilyenről állítottam, amellet meg is maradok mindvégig; mert K. úr kirohanása csak megerősített róla alkotott véleményemben. Azt állítottam, hogy K. úr, *mint igazgató tanácsos*, kiméletlenül járt el s egészen úgy leckézteti a tanárkart, mintha vele feltétlenül rendelkeznék s mintha szaktudomány dolgában ő a tanárkarnak Isten tudja milyen nagyon felette állana. Ezt állítottam s emellet maradok továbbra is. Bizonyítékom a K. B. úr kinyomtatott véleménye, a melynek, mint én azt cikkemben már először kijelentettem, két gondolat a vezéreszméje:

a) a *Simonyi könyve rossz, használhatatlan, tehát*

b) a *tanári kar vagy nem értett annak elbírálásához, mikor azt ajánlotta vagy könnyelműen belement a könyv ajánlásába, mielőtt a kérdést tanulmányozta volna.*

Hát ha ezt az állítást Kérészy Barna úr mint Kérészy Barna mondja el, bár én egy ponton sem értek vele egyet, a legnagyobb tisztelettel meghajoltam volna véleménye, mint *egyéni vélemény* előtt, a melyet mindenkor tisztelni szoktam, amint hogy megkövetelem másoktól is az enyémmek tiszteletét. Ez esetben is megírtam volna a véleményről véleményemet, de az természetesen a felvetett *grammatikai kérdésekkel foglalkozott volna.* S ha Kérészy úr kijelenti, hogy ő a kérdéses véleményt csakugyan *privát* véleménynek tekinti, hogy ő annak közrebocsátásával nem mint igazgató tanácsos, hanem mint *szakember* nyilatkozott; hogy egyéb célja

nem volt, csak az, a mi hirdét, t. i. a *grammatikai kérdés tisztázása* s azt az igazgató tanács elé vinni nem akarja mindaddig, míg az tisztázva, irodalmi uton tisztázva nincs; ha ezeket K. B. úr kijelenti, én ezennel ünnepélyesen visszavonom mind azt, a mit cikkemben róla, mint igazgató tanácsról írtam. De ebben az esetben is megjegyzem, hogy akkor az igazgató tanácshoz véleménye alapján tett indítványait függessze fel mindaddig, míg *maga a nyelvtan kérdése tisztázva nincs*. Míg ezt nem teszi, míg az „*audiatur et altera pars*” álláspontjára nem helyezkedik, mindaddig kénytelen vagyok előbbi állításomat fentartani, hogy ez az eljárás igazságtalanság.

Hogy véleménye megírására való vállalkozása fölött csodálkozásomat fejeztem ki s e ponton személyét is érintettem, annak Kérészy úr maga az oka. Ő ugyanis siet kijelenteni, hogy nem *szakember* a magyar nyelvtan terén; én magam pedig a nyelvtani kérdések tárgyalásából látom, hogy ez igaz, mert csakugyan nincs tájékozódva a legfontosabb kérdések felől, hogy többet ne említsek, az *idő tauról* tett megjegyzései a kérdésben való tájékozatlanságának oly eklatáns bizonyítékai, hogy azon szakember csak mosolyogni tudna, ha a hang más volna. S hát nem csodálatra méltó az a bátorság, hogy K. B. úr a szakavatottságnak nyilván való híjával rettentő lenézéssel neki meg először *Simonyi Zsigmondnak*, a ki mégis csak hivatottabb K. B. úrnál nyelvtani dolgokban; azután a tanári karnak, a mely szintén *szaktestület* volna talán? Tessék a dolgot egy elfogulatlan bizottság ítélete alá bocsátani, s ha az a K. B. úr vállalkozásában nem lát gyöngeséget, ha vállalkozását nem e tudomány ágban való merészkedésnek fogja tulajdonítani, én is visszavonom állításomat, de addig nem.

Azt csak nem akarja komolyan állítani K. B. úr, hogy ő csupán az igazgató tanács parancsára ment bele a véleményezésbe? Hát lehet valakit arra kényszeríteni, hogy olyanban, amihez nem ért, véleményt, sőt ítéletet kockáztasson? Engedjen meg K. úr, de ezt én el nem hiszem s nem is fog olyan jámbor emberre akadni K. úr, a ki elhigye.

Ismételten kijelentem, hogy én nekem eszem ágában sem lehetett K. urat *személyében* megsérteni, mikor azt mondtam, hogy *nem szakembernek* mondhatni, egy szaktudomány minden számbavehető képviselőjével szembeszállni s a *sic volo, sic iubeo* hangjain beszélni, legalább is bosszantóan neveléses dolog. Én csak rámutattam arra, hogy K. úr ezt tette.

8. A theológiát, Kérészy úr, én meg nem sértettem, mikor némely theologus mindent tudni akarásáról elitélőleg nyilatkoztam; nagyon jól tudja K. úr is, mit jelentenek az én odavetett szavaim, a melyeknek félre magyarázásán olyan mohón kapott. A szakkérdésekhez hozzászóló theologusok u. i. kétfélék; olyanok, a kik mielőtt utána néznének, vagy épen jártasságot szereznének valami szakkérdésben, egyenesen és bátran nyilatkoznak, mert alkalmuk van rá; és olyanok, a kik előbb nagyon megfontolják, szóljanak-e avagy nem valamely vitás szakkérdéshez s ha nem érzik magukat elég erőseknek, vagy nem szólnak, vagy megszerzik maguknak a jogot a szóláshoz. Az én megjegyzésem már az első osztályba tartozókat illette.

Tisztelet azoknak a nagy alakoknak, a kikre K. úr hivatkozik. Csakhogy azok soha sem mentek bele vakon olyan kérdések megvitatásába, a melyekről tudták, hogy bennök nem szakemberek.

Én, megvallom, K. urat is azok közé a theologusok közé sorozom, a kik esetleg az alkalom által csábítva

bíráskodnak olyan kérdésekben, a melyekben nem eléggé jártasok. Erre a nézetemre nemcsak azzal a vallomással ad alkalmat, hogy *ő nem szakember*, hanem fejtegetéseivel is. Olvasott ezt-azt a kérdés körül; ismeri *Szinnyei* meg *Király Pál nyelvtanait* s azt hiszi; ezek ismeretéhez már elég a józan ész, meg a jó írályt hozzáadni, hogy döntő ítéletet hozhasson ilyen nagyfontosságú kérdésben.

Hogy mennyire nem szakember grammatikai dolgokban, ismételten csak az *idő tauról* mondott szavaira hivatkozom. Ebből világosan kitűnik, hogy ő neki az *actio*-ról, *ennek az újabb grammatikai műszónak a léteséséről és fontosságáról* halvány sejtelve sincs. Ez az oka, hogy mikor ő *Brassaira* hivatkozik s azt hiszi, hogy *vele* egy véleményen van, igen nagy tévedésben van, mert *Brassai a Simonyi által tanított actio-elméletnek híve volt s csak az alakok némelyikének elnevezésében tért el tőle*.

Ujlag kijelentem tehát, hogy én az olyan theologust, a ki azonkívül még más szakban is kiképezte magát, *nemcsak illetékesnek* tartom ezen szakban való ítélkezésre, de feltétlenül elismerem szélesebb látókörét, véleményének kétszeres értékét azé felett, a ki csak az illető szaktudománnyal foglalkozik. Hogy K. urat Véleménye alapján ilyenek nem tekinthetem, de ilyenek nem tekinthetem azon alapon sem, mert tudtommal ő irodalmilag nyelvészeti kérdésekkel nem foglalkozott; ennek, azt hiszem, nem én vagyok az oka.

9. Ahoz, hogy Kérészy úr apostoli pásztorbotjának a boldogabb végét fordítja s úgy esik nekem, semmi szavam nincs. Am tegye, ha neki az esik jól; engemet hasonló eljárásra indítani nem fog. Az elfogulatlan közönség ítélje meg azt is: én gorombáskodom-e K. úrral, vagy ő én velem. Csak a gyávaság vádját útasítom vissza mikor épen ő az a ki a reverenda alá bújva, nem áttal olyan hangon beszélni, a mely a krisztusi szeretet papjának szájába sehogy sem illik.

10. Végül még egy érdemét kell felemlítenem a K. úr legutóbbi cikkének. A magyar szó-kincsét u. i. egy eddig ismeretlen fogalommal gazdagította; értem a *szaktorok* kifejezést.

Azonban a fölött ne nyugtalankodjék felettebb K. úr: vajjon nem árt-e meg az állítólagos magas hang az *én szaktorkomnak*. Ha a Kérészy úr fenhatósága alá tartoznám, bizony magam is nyugtalankodnám egy kissé miatta; de így, hála Istennek, egészen biztosítva érzem magamat.

S most búcsút veszek én is K. úrtól. Méltatlan vádjait és ráfogásait nyugodtan tűröm el, abban a tudatban, hogy *ha egymásnak kellemetlen dolgokat kellett is elmondanunk, az ügy, a mindkettőnk által mindenképp felett szeretett sárospataki iskola ügye, nyerni fog általa*.

Adja Isten: úgy legyen!

Grammatikus.

B Í R Á L A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület által hirdetett pályázat folytán a gymnasiumi VII. és VIII. osztályok számára írt s beadott vallástani pályaművekre.

I. A VII-dik osztály számára az „*Összehasonlító vallástan*” című pályamunka összegezett bírálata. Jelige: Zsolt. III. 10.

Csak egy munka pályázott, 100 oldalra terjedő ív-rétben. Az írály és külsőség tekintetében lényeges kifogás ellene nincs.

Tartalma önállóságot nem mutat, első része Laky Dániel vallástörténetéből van dolgozva. A második rész

már több önállóságot árul el, de ez sem kimerítő, nem kidomborított s több részleges kifogás emelhető ellene, kivált a kijelentés fogalmának nem kellő hangsúlyozása vethető ellene.

Általában sok vallásalagnál homályosság és zavartság észlelhető, a felfogást és megkülönböztetést ez teszi felette nehezzé.

Bírálok többsége a munkát, főleg mert eredeti és forrás tanulmányt nélkülöz, tankönyv gyanánt elfogadhatónak nem ajánlja.

II. A VIII-dik osztály számára irt a „Magyar protestáns egyháztörténel” című pályaművek összegezett bírálatai.

1. A 2095. szám alatti „Boldog egyház boldog hazában” jeligéjű, rövidebb, elég ügyesen, könnyű és világos iránylyal szerkesztett mű, terjengéstől ment, azonban inkább szárazságra hajlandó. Forrás tanulmányokra nem támaszkodik, ezért az üdeség és elevenség hiányzik belőle. A mai napig kikutatott adatok színvonalán nem áll s így téves állításokkal dúslakodik. A részletes szakbírálat egyenként elősorolja a téves állításokat, melyek mint nem valók, tankönyvbe be nem mehetnek, például Dévairól, Enyinginéről, Méliusról, Huszár Gálról stb. a kiderített, mai adatokat nem ismeri. A fontos, jellemző és lényeges részeket nem tudja kiemelni, sőt néhol hiányzanak belőle; míg a kevésbé döntő események elleplezik a szükségesebb mozzanatokat.

Számos történeti tévedései miatt, jelen alakjában e mű elfogadásra nem ajánlatik.

2. A 2137. számú terjedelmesebb dolgozat, „non est currentis, neque volentis stb” jeligével egészen más benyomást tesz.

Jellemzi a kimerítő részletesség és alaposság, továbbá széles látókör, kellő tárgyismeret, a történelmi mezőn otthonosság. A műből átsugárzik a melegség s erős református tudat. Ezek fényoldalai.

Hiányai: tele van elvont, néha bölcsészeti okoskodásokkal. A cikkek többnyire hosszúak, terjengők. Az időrend sokszor megtöretik; mindent adni akar, e miatt a messzeható tények nem domborulhatnak ki. A polgári történetek sok helyet foglalnak, ezek miatt az egyházi adatok szenvednek rövidséget. Sok helyen bár szép és megragadó a festés, de olvasmányjellegű és így tankönyvbe nem illő. Az irodalmi rovatok is sok kívánni valót hagynak fenn; itt már nem oly mesteri a tömörítés. Általában a mű hosszú, nem tankönyvi irányú, a név- és évadatok halmaza miatt túlterhelő. Az itt-ott mutatkozó kevés történeti kiigazításra váró pontokat a részletes bírálat adja elő. E mű írója magasb színvonalon áll az előbbinél, önállóság tekintetében is főlénye van. Ujra átdolgozás mellett, a másodrangú események kihagyásával, a cikkek tömörítésével és az egésznek rövidebbre vételével jó tankönyv remélhető belőle, de ily alakban ez sem fogadható el.

Ily eredménnyel szemben új pályázat hirdetését ajánlják egyhangulag a bírálók.

A bírálatokat közli

Jó István,
gymnasiunai felügyelő.

A határozók rendszere középiskolai magyar nyelv-tanításunkban.

(Folytatás.)

Csak hogy a Simonyi tetszetős rendszerének szinte leküzdhetetlen didaktikai nehézségei vannak. És e nehézségek ismét csak onnan származnak, mert Simonyi

sem tudott szakítani az ingadozó jelentésen alapuló osztályozással. A jelentéshez való ez a ragaszkodás aztán őt is kapkodásra kényszeríti, homályba zavarosságba hajtja. Már maga az a körülmény, hogy eredeti osztályozását megváltoztatta, mutatja ingadozását.

Nagyon találó és egészen jogosult Maklárinak ezt ingadozást, határozatlanságot jellemző kritikája, melyet én is a magamévá teszek. „Simonyi — írja Maklári a Sárospataki Lapok 1894. 41-ik számában — „A Magyar Nyelv”-ben (II. köt. 304. l.) közlött táblázatban harmadik főcsoportját kénytelen „röviden állapothatározónak” nevezni akkor, midőn az egyik alcsoport elnevezésére ezt a jelentés alapján már lefoglalta. Aztán „elvont határozók” neve alá foglalja a negyedik főcsoportot, pedig a logika szerint ez elnevezés ráillik az előző kettőre is, mert azok is értelmi elvonással (átvitellel) keletkeztek a helyhatározókból, csak hogy ezek az értelmi kötélnék már a csombókjára estek. Ugyanezt az osztályt legközelebb megjelent „Kis Nyelvtanában” egyszerűsítés, könnyítés céljából „körülményhatározók” neve alatt összeköti s így már csak 3 főcsoportja marad, de a harmadiknak hat alcsoportja van. A körülményhatározó meg egyrésztől visszafelődés, mert Imre Sándor már 1885-ben, az első Simonyi előtt már két évvel használta (ez nem hiba! G. I.), másrésztől meg olyan általános, hogy bátran aláfogalható a helyhatározó is, mint a mely helyi körülményt határoz, vagyis Szinnyei következő meghatározása egészen helyes: „A határozó oly mondattag, mely valamely körülmény (hely, idő, mód, ok stb. 17 tag) megjelölésére szolgál. Bizony be lehet vallanunk, hogy az ilyen névkeresés, cserélgetés, névhalmozás nem egészséges osztályozás jele.”

Bizony ezt be kell vallanunk. Ezért mondtam fentebb, hogy Simonyi rendszere csak „félíg-meddig” betetőzése az osztályozásra való törekvéseknek. Nyílt kimondása annak, hogy kell lennie egy olyan osztályozásnak, melynek csoportjaiba minden határozó beletartozik, de nem úgy, hogy a mit az egyik csoportba soroztunk, azt belesorozhattuk volna egy másikba is. Simonyié nem ez az osztályozás, nem az igazi, mert ennek nemcsak az a gyengéje van, amit Maklári fentebbi soraiban kifejez, hanem még inkább az a határozatlanság, mely az egyes határozók hovatarozóságának megállapításában nyilatkozik.

A hely és időhatározó megállapítása nagyon egyszerű, mert hiszen a helyet jelentő konkrét fogalmakat s az időt jelentő abstractiókat könnyen felismeri a gyermek is. Legfeljebb az u. n. pregnans szerkezetek vagy brachylogiák okoznak nehézséget, a melyekben első tekintetre az látszik, mintha a viszonyzó egymással felcserélhetők volnának ugyanazon jelentés kifejezésére. Ezt a látszólagos ellenmondást azonban könnyen meg lehet magyarázni s annyiban, különösen kezdő fokon, még magyarázatlanul sem okoz zavart, mert azt a viszonyzó bármilyen használatánál azonnal fel lehet ismerni, hogy hely- vagy időhatározó az illető mondatrészt.

Másként áll azonban a dolog a körülményhatározókkal. Az már nehezebben megy a gyermek fejébe, hogy ugyanazon egy viszonyzóval a körülményhatározóknak majd minden fajtát lehet képezni. Hogy például az egyetlen -ra raggal időhatározót, állapothatározót, eredményhatározót, véghatározót, módhatározót, okhatározót, célhatározót egyformán lehet alkotni, mint azt Simonyi „A magyar határozók”-ban tanítja, nagyon bajos a sem philologiai készséggel, sem alapos tanulmány-nyal fejlesztett nyelvérzékkel nem rendelkező tanuló előtt

érthetővé tenni, hiába magyarazzuk neki a jelentés változást, a viszonyozók funkciójának megváltoztatását, a mi alapjában véve magára a viszonyozóra az egész frázis nélkül nem is bizonyítható be. Igaz, a viszonyozóknak ilyen ellentétes használatát ilyen terjedelemben Simonyi iskolai könyveibe nem viszi be; de mégis beviszi és pedig magyarázatot nélkül. Már pedig ezek a nyelvtények így odaállítva nemhogy fejlesztenék a növendék nyelvtudását, de sőt útját állják a nyelvben megnyilatkozó észjárás megértésének is. Nem mozdítják elő a növendék nyelvtudását az aféle magyarázatok sem, a milyet pl. Simonyinál (még a legújabb 5-ik kiadásban is) a módhatározónál olvashatunk:

„Ha pontosan elemeznők, sokszor azt találjuk, hogy a módhatározó szorosán véve nem egyéb, mint állapothatározó. P. koronával koronázzák = olyan állapotban koronázzák, hogy korona van a fejében. *Máskor* azonban határozott különbség van a módhat. és állapothat. közt; p. „És akarva *akaratlan* üzük ismét *szakadatlan*“ — itt akaratlanság állapotában az üző személyeket gondoljuk, szakadatlanságban pedig magát az üzés cselekvését. És épen ez a különbség az állapothat. és módhat. közt: hogy az előbbi az alany v. tárgy állapotát, az utóbbi pedig a *cselekvés módját* határozza meg.“ (152. l.)

Ebben a magyarázatul szánt jegyzetben először is szemet szúr a „ha“. Hiszen talán épen azért tanítjuk a rendszeres magyar nyelvtant, hogy a nyelv jelenségeit pontosan elemezzük. Ez elengedhetetlen követelmény még az idegen nyelvek tanításánál is, annál inkább a magyarnál, melyet a növendékek tökéletesen bírnak. Azt tehát nem lehet mondanunk, hogy „ha pontosan elemeznők“, mert mindig úgy kell elemeznünk, különben nem sokat ér az elemzésünk, ha csak felületesen hajtjuk végre. Aztán a felhozott első példa nem világos, a bebizonyítandó tétel illusztrálására nem alkalmas; hiszen bajos elképzeltetni a növendékekkel, hogy hogyan koronázhadják a királyt olyan állapotban, hogy korona van a fejében; mert, mikor már a korona a fejében van, akkor már nem koronázzák, akkor már megkoronázták, meg van koronázva. A második példának a részletezéséből, átfordításából épen nem az következik, a mit Simonyi végül kihoz, hogy t. i. az „akaratlan“, az alany állapotát, a „szakadatlan“ pedig a *cselekvés módját* határozza meg; hanem az, hogy amaz a személy, emez pedig a cselekvés állapotára vonatkozik, tehát tulajdonképpen mind a kettő állapothatározó. S épen ezt is kellett bizonyítani. Arról majd később fogok részletesebben szólni, hogy ez az egész okoskodás épen megfordítva helyesebb; t. i. az állapothatározó, ha pontosan elemezzük, nem egyéb, mint módhatározó; mert hiszen ha a határozó a cselekvés-szóra vonatkozó bővítő, akkor bármilyen határozót csak rávonatkoztatva nevezhetünk el. De Simonyi, mikor állapothatározóról tanít, soha sem a cselekvés, hanem „az alany vagy a tárgy“ állapotát érti.

Dr. Gulyás István.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Jegyzőkönyve

a tiszántúli ev. ref. egyházkerületi egyházi értekezlet 1897. május hó 20-án tartott nagyválasztmányi gyűlésének.

(Folyt. és vége.)

8. A jelentés 6. pontja szerint; Csiky Lajos theol. tanárnak a nagyváradai közgyűlésen a „Belmissióról“

felolvasott dolgozatában, melynek megvitatását e gyűlés a legközelebbi közgyűlésre tűzte ki, oly sok új eszme van felvetve, hogy azok sok idő multával, nagy előkészülettel és kellő egymásutánban valósíthatók, vagy éppen nem valósíthatók, életbeléptetési módozatok keresése nélkül, pusztán elvi helyesléssel a közjó el nem érhető; adassék ki tehát tanulmányozás és véleményezés végett e javaslat vagy az irodalmi szakosztálynak, vagy az egyházmegyei értekezletnek s csak ezek véleményének beérkezése után bocsátkozzék a kerületi értekezlet annak tárgyalásába. A választmány, mivel ez uttal a szakosztályok megalakíthatók sem voltak, az egyházmegyei értekezletet kéri fel a javaslat tanulmányozására s véleményük betérésére.

9. Jelentés 7. pont: Garzó Gyula lelkész az elnökség felkérésére kijelentette, hogy a nagyváradai közgyűléskor tárgyhalmaz miatt elmaradt s a diakonusi intézményről szóló előadását Szathmárt hajlandó megtartani, ha a közgyűlési előadások közt első helyre tűzetik ki. A választmányi gyűlés ezt öröndetes tudomásul veszi s Garzó Gyula előadását a szatmári gyűlésen első helyre tűzte ki.

10. Ismeretes hogy Ferenczy Gyulának „Az egyházak és belhivatalnokaik anyagi ügyeinek rendezéséről“ szóló s a nagyváradai közgyűlésen tartott élőszóbeli előadását, melyet Kiss Albert és György Endre indítványára az 1848: 20. törvényzikk megvalósításának szorgalmazásával egészített ki az értekezleti közgyűlés, bizottsághoz útasították, melynek tagjai: Kiss Albert, György Endre, Ferenczy Gyula, Dicsőfi József, dr. Bartha Béla. E bizottság nevében Ferenczy Gyula jelenti, hogy megbízásuk jelentékeny részét már elvégezték s a szatmári közgyűlésre jelentésüket be fogják terjeszteni. A választmány ezt is öröndetes tudomásul veszi s megbízza az elnökséget, hogy e bizottsági jelentést a szatmári közgyűlés tárgysorozatában megfelelő helyre vegye fel.

11. Jelentés 9. pont szerint: Gulyás Lajos lelkésznek a „Lelkész-képzésről“ szóló tanulmányát a kiküldött bizottság theol. tanár tagjai átnézték, előzetes javaslatukat elkészítették s az iratokat megküldték a vidéki tagoknak; a közös megállapodást és javaslatot a szatmári közgyűlésben terjesztik elő. Tudomásul szolgál.

12. A jelentés 10. pontja értelmében Nagyváradon Ökrös Mihály értekezleti tag, a baptista szektáskodás meggátlása s a reform. hívek felvilágosítása végett, azt indítványozta, hogy a lelkészek vagy tanítók elnöklete alatt, illetve ellenőrzése mellett, alkalmas egyének esteli összejöveteleket rendezhessenek. Élőszóbeli indítványát, melynek kivethető tárgya körülbelől ez volt, írásban nem terjesztette be s a közgyűlés a megfelelő előkészítéssel a választmányt bízta meg. Mivel Ökrös indítványa pozitív tárgyalás kiindulását alig képezheti, egyházi alelnök Erőss Lajos püspökladányi lelkészt kérte fel egy idevágó munkát kidolgozására, ki, ha ezt a választmány szükségesnek látja, a megbízást elfogadni hajlandó. A választmány pozitív írásbeli indítvány hiányában a kérdést ez uttal tárgyalni nem óhajtja s a napirendről leveszi.

13. Pénztárnok a szatmári közgyűlésre rendes pénztári jelentést fog benyújtani; egyelőre is jelenti azonban, hogy Márk Endre, egyházkerületi és főiskolai ügyész, alapító tagul jelentkezett. Öröndetes tudomásul szolgál.

14. A jelentés 12. pontja szerint egyházi alelnök előadja, hogy új tárgy felvételéről is gondoskodott és pedig a napikérdések köréből. Több lelkész kifejezett óhajta szerint szükség volna a napirenden levő evangelizáció eszméjének megvilágítására s mérséklő nyilat-

kozatra. Gergely Károly lelkész, fölkérés folytán vállalkozott egy értekezés megtartására, melynek czíme lenne: „A lelképásztori gond régi kipróbált eszközeiről”; Csiky Lajos hittanár pedig hajlandó egy másik értekezést tartani „az evangéliom hirdetésének új eszközeiről, azoknak korunk és egyházunk szükségéhez alkalmazásá-ó”. Ez új tárgy felvételéről a választmány határozatát kéri. A választmány köszönettel fogadja mindkét buzgó férfiú szíves készségét; azonban, helyi érdekű tárgy felvételéről is kell gondoskodni, tulságos bőve sem szabad a tárgysorozatot tenni, mert elegendő idővel nem fogunk rendelkezni; de meg aztán e fontos kérdést ezuttal egyik előadó által ohajtja minden oldalról megvilágosíttatni, Csiky Lajos előadását pedig egy következő gyűlésre fentartani: ezuttal tehát csak Gergely Károly előadását veszi fel a szatmári közgyűlés tárgysorozatába.

15. Egyházi alelnök előterjeszti Dr. Bartha Béla választmányi tag és helyettes jegyző azt a javaslatát, mely szerint indítványozza a közgyűlésnek, hogy bizon meg egy bizottságot, vagy valakit, azoknak a statisztikai adatoknak összegyűjtésével és feldolgozásával, melyek az új egyházpolitikai törvényeknek, különösen a vegyes- házasságból származó gyermekek vallására és a felekezetenküliségre tartozóknak, a magyar protestáns egyházakra gyakorolt hatását megvilágítani alkalmasok. A választmány helyesli a javaslatot s indítványozót megbizza, hogy indítványát a szatmári közgyűlés elé, írásba foglalva terjeszse be.

16. Tabajdy Lajos lelkész indítványozza, hogy a szatmári közgyűlés program-pontjai közé egy olyan tárgyat is vegyen fel a választmány, mely különösen az ottani gyülekezetet és vidékét érdekli. Ilyen lehetne nézete szerint: „A protestáns felsőbb leánynevelés ügye és érdeke Szatmárt”, hol a r. kath. nőnevelésnek egyik gócpontja s hatalmas anyazárdája van. Sőt kifejezi, hogy e czímen különösen arról kellene beszélni, hogy a Szatmárt fennálló ref. leányiskolát tanítóképző-intézettel egészítsék ki, mint a hazában egyik legrégebb protestáns felsőbb leányiskolát. A választmány elvileg helyesli az indítványt. Az értekezés czíme lenne: „A prot. nőnevelés ügye Szatmárt” s az előadót jelölje ki a szatmári ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete.

17. Az egyházkerületi egyházi értekezlet közgyűlése helyéül, miután nt. Tabajdy Lajos úr a szatmár-németi testvéregyház szíves meghívását megújítja, Szatmár, határnapjául folyó évi szeptember 21-ke állapítatik meg; s a választmány fölkéri az elnökséget, hogy e tárgyban intezzen megkeresést a szatmár-németi ev. ref. testvéregyház elnökségéhez.

18. A jelentés 10. pontja felhívja a választmányi gyűlés figyelmét arra a körülményre, hogy a közgyűlést ünnepélyes istenistisztelettel szoktuk megnyitni s az egyházi beszéd megtartására szónokot kell fölkérnünk. A választmányi gyűlés az istenistisztelet szónokául fölkéri Széll Kálmán esperest, ki a fölkérésnek eleget tenni hajlandó, a mit a választmányi gyűlés köszönettel veszi tudomásúl.

19. A szatmári közgyűlés előértekezleti és közgyűlési tárgysorozatának megállapításával s a meghívók szétküldésével az elnökség bizatik meg.

20. Jelen választmányi gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére az elnökségen kívül Puky Gyula, Kiss Albert és Dicsőfi József kéretnek föl.

21. Több tárgy nem lévén, világi elnök megköszöni a választmányi tagok buzgóságát és a gyűlést feloszlatja.

K. m. f.

Dr. Bartha Béla, h. jegyző.

Az alantírt napon megtartott hitelesítő gyűlésen felolvasás után hitelesített, egyúttal kellő számban való kinyomatása és a tagok részére való szétküldése elhatározott.

Debreczen, 1897. jun. 11.

Simonffy Imre,
kir. tanácsos, világi alelnök.

Balogh Ferencz,
egyh. értekezl. egyh. alelnök.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A hátralékok sürgős beküldését és a lejárt előfizetések megújítását ismételten teljes bizalommal kérjük. A mennyiben a tisztelt érdekeltek az 1895. és 1896. évi hátralékokat, vagy szept. végére szóló kötelező nyilatkozatukat egy levelezőlapon mielőbb be nem küldenék, kénytelenek volnánk őket postai megbízással terhelni, mert nyomdai számlánk kiegyenlítése halaszthatatlanná vált.

— Főiskolánk akadémiai tanrendje, az új iskolai év első felében a következő: a) *a hittudományi szakban.* Tóth Sámuel ny. r. tanár tantárgyai: Különböző keresztyén felekezetek tanrendszere, heti 6 órán, Jézus élete, heti 3 órán. Balogh Ferencz ny. r. tanár tantárgyai: Keresztyén egyház történelem (I. korszak), heti 3 órán; Keresztyén egyháztörténelem (III. korszak), heti 3 órán; Dogmatörténelem heti 3 órán; Csiky Lajos ny. r. tanár tantárgyai: Egyházzónoklattan, heti 4 órán; Keresztyén erkölcsstan heti 4 órán; Gyakorlati bibliamagyarázat heti 2 órán; Szónoklati gyakorlatok heti 2 órán. Erdős József dr. ny. r. tanár tantárgyai: Ujszövetségi exegesis heti 4 órán; Ujszövetségi isagogika heti 3 órán; Vallásbölcsezet heti 3 órán. Sass Béla ny. r. tanár tantárgyai: Héber nyelvtan heti 3 órán; Ószövetségi írásmagyarázat heti 3 órán; Ószövetségi theológia, heti 3 órán. Bartók Jenő dr. thológiai magántanár, nyiregyházai ev. ref. lelképásztor tantárgya: A ritzschlianismus (spec. coll.) heti 1 órán. Mitrovics Gyula, debreczeni ev. ref. lelképásztor, tantárgya: Az egyházi szónoki-műalkotás főbb kérdései (spec. coll.) heti 1 órán. — b) *A jog- és államtudományi szakban.* Liszka Nándor ny. r. tanár tantárgyai: Alkotmány- és kormányzati politika heti 5 órán; Bányajog heti 3 órán; Az államhatalom szervezete heti 2 órán. Kovács Sándor dr. ny. r. tanár tantárgyai: Római jog (Institutiók) heti 8 órán; Római örökjog (spec. coll.) heti 2 órán. Karsai István dr. ny. r. tanár tantárgyai: Ausztriai magánjog heti 6 órán; Magyar magánjog heti 5 órán. Bacsoni Lajos dr. ny. r. tanár tantárgyai: Magyar közigazgatási jog heti 5 órán; Államszámviteltan heti 3 órán; A statisztikai irodalom története heti 1 órán. Ozory István dr. ny. r. tanár tantárgyai: Büntető jog heti 5 órán; Bünvádi eljárás (spec. coll.) heti 3 órán; Bevezetés a jog és államtudományokba heti 2 órán. Bartha Béla dr. ny. r. tanár tantárgyai: Pénzügyi jog heti 5 órán; nemzetgazdaságtan heti 5 órán. Kérészy Zoltán dr. ny. r. tanár tantárgyai: Magyar alkotmány- és jogtörténet heti 7 órán; Egyházjog heti 7 órán. Helle Károly dr. ny. r. tanár tantárgyai: Peres és perenkívüli eljárás heti 5 órán; Váltó- és kereskedelmi-jog heti 6 órán. — c)

A bölcséleti szakban. Balogh Ferencz ny. r. tanár tantárgyai: Angol nyelv (kezdőknek) heti 3 órán; Angol mondattan (Byron olvasása) haladóknak heti 2 órán. Erdős József dr. ny. r. tanár tantárgyai: Német nyelv és irodalom (spec. coll.) heti 2 órán. Öreg János dr. ny. r. tanár tantárgyai: Bölcsészeti encyclopaedia heti 2 órán; Neveléstan heti 2 órán; Módszertan heti 1 órán; Jogbölcsészet heti 6 órán; Francia nyelv (kezdőknek) heti 2 órán. Francia nyelv (haladóknak) heti 2 órán. Ferenczy Gyula ny. r. tanár tantárgyai: Legújabb kor története heti 4 órán; Az írás története heti 2 órán. Tüdös Kálmán dr. főiskolai orvos tantárgyai: Törvény-
széki orvostan heti 2 órán; Közegészségstan heti 2 órán. Mácsai Sándor főiskolai ének és zenetanár tantárgyai: Egyházi- és műneklés, heti 2 órán; Hegedű-tanfolyam.

— **A debreczeni ev. ref. főiskola** theologiai és jogakadémiai tanszakain az 1897/8. isk. évre szóló beiratások szeptember nyolcz első napján fognak végbemenni, a tanév pedig, ünnepélyesen, szept. 9. d. e. 9. órákor nyílik meg. Javító és pót-vizsgálatokra, az illető dékáni hivatalokban szept. 2. délig jelentkezhetni; magok a vizsgálatok szept. 3. tartatnak. A jogi alap- és államvizsgálatok, valamint a theologiai alapvizsgálatok szept. 6. kezdődnek s a jelentkezők kellőleg felszerelt kérvényei a dékáni hivatalokban, szept. 4. délig benyújtandók. Bentlakás, tandíjkezdvevény és tápintézet iránti kérvényeket az illető dékáni hivatalok szept. 3. délig fogadnak el. Az akadémiába való első felvétel alkalmával 2 frt 60 kr. beirási díjat kell fizetni. A tandíj, egész évre, joghallgatóknál 30, hittanhallgatóknál pedig 15 frt, a mely összegek azonban, a fennálló szabályok értelmében, (felényire vagy $\frac{1}{4}$ részre) mérsékelhetők, avagy teljesen el is engedhetők. Bentlakási díj 8 frt. Tüzetesebb tájékoztatást az akadémiai évkönyv nyújt. Debreczenben, 1897. aug. 11. az igazgatóság.

— **Lelkész-beiktatás.** Felekezeti különbség nélkül szép ünnepélynek volt részese folyó hó 1-én Ó-Fehértó községe. Ugyanis az ottani ev. ref. egyház által lelkészül egyhangúlag megválasztott Urbán Dezső nagy-kállói s.-lelkész foglalta el állását. A beiktatást Görömbei Péter f.-szabolcsi e. m. esperes végezte. A beiktató esperes az előének elhangzása után, az Ur asztalához lépve, eszmékben gazdag, emelkedett beszédben méltatta a lelkészi állást festette a lelkész kötelességét a haza, egyház és a társadalom iránt, egyszersmind ajánlotta a megválasztottat a hívek szeretébe. Urbán Dezső lelkész az egyház jelvényeit (templomkulcs, úrvacsorai pohár, biblia) átvevén, az átvett bibliával a szószékre lépett, ott — rendes istenitiszteleket végezve — megtartotta vallásos buzgóságtól áthatott, a hívek által nagy tetszéssel fogadott székfoglaló beszédét, melynek elhangzása után esperes a megválasztottat az egyh. törvények értelmében az ó-fehértói ev. ref. egyház rendes lelkészének jelentette ki, egyszersmind kérve az Isten áldását az új lelkészre, munkáira, a gyülekezetre, a házára, ennek dicsőségesen uralkodó királyára I. Ferencz Józsefre. Ezzel a beiktatás véget ért, miután a tartott presbiteri gyűlésen az egyházi hivatalos könyvek a megválasztott lelkésznek átadattak. Egy órákor megkezdődött a lelkész tiszteletére rendezett banket, mely szebbnél-szebb tósztokkal fűszerezve, a késő esteli órákban ért véget.

— **A „Sárospataki Lapok“** 31. számában a szerkesztő *) alatt *botrányhajhászonak* nevezi *Grammatikus*-nak lapunkban megjelent s *Kérészy* Barnának a sárospataki tanári kart és a Simonyi-féle nyelvtantámadó cikkére közzétett fejtegetéseit. A nélkül, hogy e kínos ügyben a fenforgó mellett újabb vitát akaránk

kezdeni, egyszerűen visszaútasítjuk a „S. L.“ fentebbi nagyhangú kijelentését. Az igazság és a protest. tanári karok valamelyike jóhírnevének megvédése nem botrányhajhászat, a tanári közös érzés nem bűn. Ne vádaskodjék t. laptársunk alaptalanul s ne igyekezzék épen egy sárospataki tanár oly szerkesztői csillagokkal szórni tele a világot, melyek azt hitethetnék el a világgal, hogy mi botrányt ugyan nem, de ő talán kegyet hajhász, a mit feltételezni nem akarunk.

— **Erőszakos üdvözítés.** A róm. kath. egyház prozelita-csinálói a büntetendő cselekménytől sem riadnak vissza, ha az egyedül üdvözítő vallás részére egy lelket kell elhalászni. A napi lapokból ismeretes, hogy egy *Schönhauser* Iona nevű zsidó leány, kinek atyja nejétől elváltan Amerikában él, szívbajban megbetegedett s édes anyja gondosabb ápolás céljából beadta az üllői-úti klinikára, hol kegyes apácák végzik, csupa emberbarátságból s olykor egy kis lélekhalászat végett, az ápolást. Az apácák felhasználták a leánynak a szívbajból eredő lélekállapotát s daczára 15 éves korának, anyja tudta és beleegyezése nélkül nemcsak belsőleg nyerték meg a róm. katolicizmusnak, hanem felgyógyulása után titokban a belvárosi plébánián *Kanter* káplánnal megkereszteltették. Az anya csak utólag tudta meg e dolgot, de, bár szemrehányásokat tett leányának, nem lépett föl az áttérés érvénytelenítése végett. A leány pedig, kit — úgy látszik — az apácák által mesterségesen nagyra növelt vallási exaltáció teljesen hatalmába kerített, egyszerre csak eltűnt az anyai háztól s a budapesti Mária-intézetbe vették fel, az érdekelt körök nyilatkozata szerint, mint cselédi helyet keresőt, tényleg, mint apácza-jelöltet; aztán Győrbe, majd Bécsbe küldték, jelenleg pedig valamelyik belgiumi zárdában lehet. A boldogtalan anya a fővárosi rendőrségnél tett jelentést leánya eltűnéséről, mely most országszerte, sőt a diplomáciai út felhasználásával még Belgiumban, is megindította a nyomozást. Valósággal a hírhedt *Mortara*-féle eset ismétlődése ez s üdvös volna, ha a vakbuzgó terítgetők elvonnék méltó büntetésöket, mert vallási fanatizmusból nem szabad az ország törvényeit lábbal tapodni. A szegény nazarénus katonát nehéz fogságban sanyargatják, ha hitének ferde elveire hivatkozva, fegyvert nem akar viselni; apácák és barátok pedig valószínűleg rá vannak szabadítva a többi keresztyén és nem keresztyén felekezetekre, reverszálisolnak, elkeresztelnek, kitérítenek tetszés szerint. Pedig még érvényes az 1868. 53. t.-cikk, mely szerint 18 éven alóliak más felekezetbe föl nem vehetők s az 1874. 40. t.-cikk 53. §-a, mely szerint a ki az előbbi törvény rendelkezésével ellenkezőleg vesz föl valakit más felekezetbe, két hónapig terjedhető elzárással s 300 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető, a mi *Kanter* úrra teljesen ráillik. Sajnos, az illető leányt jogtalanul maguknál tartó bel-földi apácák ellen törvényesen nem lehet eljárni, mert az 1878. 5. törv.-cikk 320. §-a csak a 14 éven alóli gyermekek letartóztatására állapít meg öt évig terjedhető fogházbüntetést.

— **A bomlási processus egyik jeleként** vehető, hogy a katolikus egyház kebeléből a napokban egy 57 éves, tehát a fiatalos meg gondolatlanságtól már csak életkora miatt is meglehetősen távoleső plébános *Bunkofer* Vilmos bajorországi pap lépett ki. Kilépését hívei és a nagy közönség előtt nyílt levélben a következőkkel indokolja: A *pápai* egyház mindinkább megtagadja az új testamentomot; a vatikanizmus mindinkább távolodik a Jézus Krisztustól; a predikációk a vallásos eszmék hitegetése helyett theologiai polemikával és politikai

üzelmekkel foglalkoznak; érthetetlen nyelv használatával zárják el a hívők értelmét és szívét Istenétől; a búcsúk kultusza a művelt katolikus lelkét fölláztatja; a penitenczia tartást és a gyónást eredeti rendeltetéséből és alakjából teljesen kiforgatták; a szószerk nélküli az ész és Isten szavát; az ultramontán sajtó csak azt a kötelezettségét ismeri, hogy minden szabadabb felfogással szemben a vatikanizmus csörgő lánczaival fenyegetsen; minden ellenmondás az isteni tekintély elleni vétségnek nyilvánítatik; főleg az 1870. vatikáni zsinat óta a szabadságról és igazságról lemondani nem tudó emberiséget a katolicizmus magától mindinkább eltaszítja s végül így zárja be levelét: „mindezek a szomorú tények arra birtak engem, hogy most életem 57-ik esztendejében, lelkiismeretemet és jobb belátásomat követve, a pápa egyházát odahagytam s azon vallási közösségben keresek menedéket, mely hasonló okokból szakadt el a vatikánivá lett egyháztól és a melyet az ultramontanizmus külsőleg megvet, melytől azonban belsőleg fél, mert súlyos áldozatokkal arra a nemes célra munkálkodik, hogy útját egyengesse a romlatlan régi katolikus kereszténységnek; szeretetben egyesítse a keresztény vallásfelekezeteket. Az ily lépést a hittől való elszakadásnak szokták nevezni s megbélyegezni vélik vele azt, a ki e lépést elköveti, habár csak lelkiismeretének szigorú követelményét teljesíti. A vatikáni közösség azonban csak egy lelkiismeretet ismer, azt, mely a vatikán tizenegyezer szobáinak egyikében székel és csak egy köteletséget, azt, hogy az abszolút engedelmséggel viseltessék ezen egy iránt. A vatikán tudhatná, hogy a Biró az utolsó kritikusként, végítéletében mily kérdéseket fog intézni s milyeket bizonyára nem. A vatikanizmus azonban nem fogja megérni az utolsó ítéletet, hanem a történelem törvényszéke elé fog kerülni, melynek hatalma van minden oly dogmát lerontani, mely nem istentől jön. A vatikáni közönség abban az örületben szennved, hogy a római egyháztól nem lehet másképp elszakadni, mint a bűn, az Istentagadás útján. Ez az örület összefüggésben áll a szentlélek monopolizálásával, melyről a pápai egyház azt állítja, hogy egyedüli birtokosa. Én azonban Isten előtt tanúságot teszek arról, hogy az én elszakadásom hosszú, mély fájdalmas töprengés eredménye és senkinek sincs joga az én benső meggyőződésemből fakadó e nyilatkozatomat kifogásolni. Meg vagyok győződve, hogy a katolikusoknak gondolkodó része a lelkiismeretet akkor is respektálja, ha oly lépésre készíti az embert, mely a vatikanizmusnak nem tetszik. Ha a római katolikus az egyháztól való elszakadásban súlyos büntetést lát, akkor viszont nekem is jogom van az indokok egész halmazát tudomására hozni, melyek lelkiismeretemet e lépésre kényszerítették, különben teljes csöndben tettem volna meg a lépést. A nyilvánosság elégedjék meg e nyilatkozattal. A magam részéről örömmel veszem és Isten iránt való hálával egészen akarom azt a boldogságot élvezni, mely a Megváltó eme szavaiban rejlik: „Az igazság szabaddá fog tenni benneteket.“ Wertheim, 1897. július 20. Bunkofer Vilmos, katolikus pap és gimnáziumi tanár.“ De a felette karakteristikus eset mellett még mások is előadódhatnak a német katolicizmus körében, amelyek mindarról tanuskodnak, hogy bűzlük valami Dániában. Ilyen például az is, hogy *Szell dr.* egyetemi tanár egy röpiratban a katolikus világ számára több gondolat és lelkiismeret szabadságot követel.

— **Elégtétel a hecczkáplánoknak.** Nemrégiben a lapokat bejárta az a hír, hogy *Cenner Lajos*, budapest-erzsébetvárosi káplán a teljes egyházi disszidálás

ketést megtagadta egy ifjú pártól, mivel reversalist adni nem voltak hajlandók. Egy országgyűlési képviselő, ki mint násznag, jelen volt a „passiva assistentia“ mellett végzett szertartáson, kiméltlen szavakkal támadta meg erőszakoskodásáért a krisztusi szeretett érdemes képviselőjét. A hercegprimás elibe kerülve e dolog, a hercegprimás Cenner eljárása felett helyeslésének adott ktféjezést és „állandó jóindulata jeléül és zálogául“ főpapi áldását is küldte reá, egyszersmind egyik fővárosi középiskolához vallástanárrá is kinevezte. Szánalomra méltó dolog, ha mai napság a magyar közéletben odáig fajulhatnak az állapotok, hogy a pax jelszava alatt ilyen üzelmek nyerhetnek főpapi elismerést. De sajnálnunk kell azon ifjuságot is, mely ilyen, ajkáról fogja hallani a názáreti mester isteni igéjét.

— **Jurányi Gusztáv**, volt pápai főiskolai tanár, ki amerikai lelkészi körökben kiváló orientalista s elismert theológus hírében áll s mint missionárius is elsőnek működött az amerikai magyar ref. missió mezején, trentoni lelkészi állomásáról, egészségi állapotára való tekintetből, beadta lemondását, melyet a missió-hatóság, érdemeinek kiemelésével, sajnálattal kénytelen volt elfogadni.

— **A New-Yorkban megjelenő legtekintélyesebb magyar lapok egyikét, a Magyar Hiradót,** Demeter Bertalan new-yorki és Kalassay Sándor bridgeporti ref. lelkészek vették át, kik a vállalatot hazafias és református szellemben vezetik s minden tekintetben magas, előkelő színvonalon tartják.

— **A jezsuitizmus szépen halad elől térfoglalásában.** Legújában Zágrábban, Eszéken és Diakováron veszik át a középiskolák vezetését. Ugy látszik: a társországokat akarják ama bizonyos archimedesi pont gyanánt elfoglalni, hogy onnan hazánkban a felekezeti békének maradványait s a protestantizmust és liberálisizmust sarkaikból kifordíthassák.

— **T. olvasóink figyelmét fölhívjuk Neumann M.** debreczeni ruhatelepére. (L. a mai hirdetést.)

TARTALOM-JEGYZÉK: Válasz Eröss Lajos úrnak. Pokoly József. — Rövid megjegyzések Pokoly úr fenti nyilatkozatára. Eröss Lajos. — T á r c z a: „Ments ki uram, engemet!“ Mitrovics Gyula. — T a n ü g y: Válasz Kérészy Barnának. Grammatikus. — Bírálatok. Joó István. — A határozók rendszere középiskolai magyar nyelvtanításunkban. Dr. Gulyás István. — Közéletünk: Jegyzőkönyve az Egyházi Értekezlet nagyválasztmányi gyűlésének. — Külö n f é l é k. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.

Pályázati hirdetés

a máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegyében levő *salánkii* egyház lelkészi állomására.

Ezen állomás évi javadalma, hivatalos értékelés szerint 936 frt és így II-od osztályú.

A pályázni kívánók törvényszerű minősítvénynyel és szolgálati bizonyítványnyal fölszerelt kérvényeket *szept. 15-ig* Csernak István espereshez Tamás-Váralján (u. p. Komlós) terjesszék be.

Kelt Debreczenben, 1897. auguszt. 6.

KISS ÁRON,
püspök.

Pályázat

ev. ref. gymnasiumi vallástani kézi könyvekre.

A tiszántúli egyházkerület a gymnasiumi VII. és VIII. osztályok számára irandó vallástani kézi könyvekre 1895. évben meghirdetett pályázat folytán beadott pályaműveket a közlött bírálatok alapján el nem fogadván, azokra a pályázat kihirdetését ujonnan elrendelte.

Ehez képest ismét pályázat hirdettetik a következő vallástani kézikönyvekre.

I. A VII. gymn. osztály tanulóinak használatára irandó egy összehasonlító vallástan vagy vallástörténet. Ebben a tananyag következő részei tárgyalandók: 1. A vallástörténet fogalma. 2. A vallás előállásának oka. 3. A vallás külső nyilvánulása. 4. A vallások osztályozása I. Rész. A természeti vallások. 5. Az emberiség ős vallása. 6. Az ausztrálieiak vallása. 7. A polinesiaiak vallása. 8. A Samanizmus. 9. A feticizmus. 10. Az Indiánok vallása. 11. Mexikó és Peru ős lakóinak vallása. 12. A sinaiak vallása. 13. A finnek és magyarok ős vallása. 15. Az árja nyelvcsalád ős vallása. 15. A brahmanizmus. 16. A buddhizmus. 17. Zoroaster vallása. 18. A kelták ős vallása. 19. A germánok ős vallása. 20. A szlávok ős vallása. 21. A görögök ős vallása. 22. Az egyiptomiak ős vallása. 23. A rómaiak ős vallása. 24. A babyloniai és asszírok ős vallása. 25. A phoenicziaiak ős vallása. II. Rész. Kijelentett vallások. 26. A zsidók vallása. 27. A keresztyén vallás. *Függelék.* Muhamed vallása.

A kézi könyv 4—4¹/₂ nyomtatott ív terjedelemmel bírhat.

II. A VIII. gymnasiumi osztály tanulóinak használatára irandó: Magyar protestáns egyháztörténelem tekintettel a prot. egyházjogi fejlődésre. Ebben az anyagnak következő részei tárgyalandók: *Bevezetés:* 1. A reformáció útjának egyenetlense hazánkban. 2. A magyar prot. egyház történelmének felosztása.

Első korszak. A reformáció elterjedése, megszállásának és tetőpontra jutása. 3. A reformáció behozatala, annak terjesztői, pártfogói hazánkban a mohácsi vész előtt. 4. A reformáció elnyomására tett intézkedések a mohácsi vész előtt. 5. A mohácsi vész hatása. 6. A reformáció terjesztői a mohácsi vész után. 7. A reformáció pártfogói a mohácsi vész után. 8. A reformáció küzdelme és hódítása a mohácsi vész után, II. Ferdinánd haláláig. 9. A protestantizmus külállapota Miksa uralkodása alatt 1564—1576. 10. A reformáció híveinek lutheránus és kálvinista egyházakká alakulása. 11. Az unitárius egyház keletkezése. 11. A prot. egyház külállapota Rudolf alatt Bocskay felkeléseig 1576—1604. 13. Bocskay István felkelése, a bécsi béke s az 1608-iki országgyűlés. 14. A reformáció híveinek társasági

szervezkedése, templomok, lelkészek, iskolák. 15. Esperesek és superintendensek választása. Egyházkerületek. 16. Nevezetesebb zsinatok 1608-ig. 17. Biblia fordítások, hitvallások, káték, szertartásos és énekes könyvek s nyomdák. 18. A prot. egyház állapota II. Mátyás uralkodása alatt 1608—1619.

Második korszak. Az elnyomás kora. 19. A prot. egyház külállapota II. Ferdinánd alatt. 20. A protestánsok állapota III. Ferdinánd alatt. 21. A prot. egyház állapota I. Lipót első éveiben. 22. A magyar prot. egyház keserves évtizede. 23. A soproni és pozsonyi országgyűlések. 25. A protestánsok állapota Lipót uralkodásának utolsó másfél évtizedében. Explanatio Leopoldina. 25. A kurucz háború hatása a protestáns egyházra s I. József uralkodása. 26. A magyar prot. egyház beléletében előfordult főbb mozzanatok a második korszakban. 27. Kitűnő magyar protestáns hittudósok a 17-dik században. 28. A prot. egyház állapota III. Károly uralkodása alatt. 29. Mária Terézia uralkodása.

Harmadik korszak. Az üdülés kora. 30. II. József uralkodása, a türelmi rendelet s iskolaügyi reformok. 31. A protestáns irodalom s egyházkormányzat körében előjövő főbb mozzanatok a harmadik korszak alatt. 32. II. Lipót. Az 1790/91: 26. t. cz. Budai Zsinat. Sinay per. 33. A protestáns egyház állapota I. Ferencz uralkodása kezdetétől, vagyis 1792—1825-ig. 34. I. Ferencz uralkodásának utolsó évtizede. 35. V. Ferdinánd uralkodása. A vegyes házasságok, az 1843/44 és 1847/48-iki vallásügyi törvények. 36. A prot. egyház beléletében előfordult főbb mozzanatok V. Ferdinánd uralkodása alatt. 37. A protestáns egyház az önkényuralom alatt 1849—60. A pátens-ügy. 38. A prot. egyház az újabb időkig. 39. Unió kísérlete a két prot. felekezett közt.

E kézi könyv terjedelme 5—5¹/₂ ívben van megállapítva.

E kézi könyvek kidolgozására nézve megjegyzendő: 1-ör, hogy a pályázati hirdetményben felsorolt pontozatok az íróknak tulajdonképen csak tájékoztatásul szolgálnak, de azokhoz feltétlenül, egész merevséggel, az író egyéniségének teljes feláldozásával ragaszkodni nem kell; 2-or, hogy a vallástani czélja a növendékekkel a vallásra, az egyházra és annak intézményeire vonatkozó ismereteket közölni s bennök a vallásos érzelmeket egyházunk hitelve szerint a szentírás, mint Isten igéje alapján élesíteni és ápolni, hogy szívökben a vallás és egyház iránti hű szeretet állandóan meghonosuljon s erkölcsiségük, lelkületök s általában egész jellemök ref. vallásunk szerint idomuljon.

A pályadíj — mindenik munkánál — nyomtatott ívenként ötven forint, azaz 50 forint. Csupán általános becsü munkának adatik ki az első kiadásért, később következhető kiadásnál újabb egyezkedésnek lesz helye.

Az ideger kézzel, tisztán és olvashatóan lemásolt s a szerző nevére rejtő jelíggel ellátott pályaművek az 1898. évi május hó 1-ső napjára a tiszántúli ev. ref. püspöki hivatalhoz küldendők. Csupán ev. ref. szerzők pályázhatnak.

Debreczenben, 1897. augusztus hó 7-ik napján.

Joó István,

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület gymnasiumainak felügyelője.